

І. Романець

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ПОРЯДКУ ДЕННОГО

Здійснено аналіз чинників впливу глобалізаційних процесів на формування національного порядку денного через призму напрямків світового порядку денного. Відповідно до визначеного завдання, досліджено трансформаційну роль національних політичних процесів під впливом зовнішніх факторів, які спричинює потужне транскордонне пересування товарів, послуг, капіталів і робочої сили, розвиток транснаціональних корпорацій та банків і прагнення до формування єдиного ринкового господарства, що відбувається за ініціативи транснаціональних корпорацій, які все більше стають впливовими гравцями у міжнародних відносинах національних урядів.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, порядок денний, вироблення політики, національна політика.

Глобалізація має вплив на різні суспільні сфери, насамперед у політиці, що значно змінює процедури вироблення державної політики. Глобалізація ставить перед виробниками державної політики завдання вирішувати питання глобально замість того, щоб думати локально, тому дослідження глобального вироблення державної політики та формування порядку денного потребує глибшого дослідження.

Серед найбільш вагомих праць вітчизняних вчених, що займалися дослідженням глобалізації та її впливу на вироблення державної політики, доцільно зазначити наукові дослідження таких вчених: Р. Войтович [1], Ю. Ковбасюк [2], В. Ребкало [3].

Дослідження впливу глобальних подій на формування національного порядку денного і напрямків формування світового порядку денного набуває значної актуальності з огляду на оголошення Україною європейського вибору та необхідності реформування державної політики, її наближення до європейських вимог.

Метою статті є дослідити формування національного порядку денного у взаємозалежності до світового порядку денного, що зумовлюється глобалізаційними процесами. Досягнення мети зумовлює необхідність вирішення відповідних завдань, а саме: з'ясувати вплив глобалізації на вироблення національного порядку денного, дослідити вплив світового порядку денного на національне вироблення політики, проаналізувати пріоритетні питання світового порядку денного та визначити основні передумови формування порядку денного України.

Актуальність теми вироблення державної політики зумовлена суперечливими тенденціями розвитку механізмів її вироблення і прийняття управлінських рішень в Україні, незадовільним кадровим забезпеченням відповідної діяльності, недостатнім поширенням навчальних і тренінгових програм фахової підготовки творців і аналітиків політики [4].

Вироблення державної політики є надзвичайно аналітичним і політичним процесом, який включає в себе складний комплекс дій. Першоосновою є ідеї людей або груп інтересів про дії, які вони хочуть, щоб уряд здійснив. Іншими словами, це вимоги або пропозиції, зроблені зацікавленими групами або іншими учасниками політичної

системи, щодо проведення дій та вирішення деяких виявлених проблем. До того ж, під впливом глобалізаційних процесів дедалі важче відокремити зовнішні фактори від національних та їхню роль і вплив на національні політичні процеси і результати політики. Потужне транскордонне пересування товарів, послуг, капіталів і робочої сили, розвиток транснаціональних корпорацій та банків, прагнення до формування єдиного ринкового господарства суттєво похитнули модерні ідеї національної державності. На міжнародній арені транснаціональні корпорації, завдяки контролю над великим капіталом та володінню реальною владою, стають впливовими гравцями, зменшуючи повноваження і роль у міжнародних відносинах національних урядів [5]. Питання, які належали до внутрішньодержавного порядку денного ще в другій половині ХХ ст., наразі набагато менше контролювані національною політикою і все більше регулюють взаємодію між державами або під впливом з боку сильних гравців світового товариства. Держава поступово втрачає можливість ефективно використовувати традиційні інструменти макроекономічного регулювання: митні збори, експортні субсидії, валютний курс, ставку рефінансування тощо. В умовах жорсткої конкуренції між країнами за прямі іноземні інвестиції відбувається інтернаціоналізація таких сфер національно-державної компетенції, як податкова, соціальна, освітня політика, трудове законодавство [6].

Як слушно зазначає Р. Войтович, “в умовах глобалізації світ вступає в нову реальність, яка вимагає від нього жити за принципами “глобального он-лайн”, тобто розвиватись в унісон з іншими державами, творити глобальну державну політику відповідно до технології, апробованої вже державами-лідерами геополітичного розвитку. В результаті такого тотального впливу глобалізації змінюється специфіка розвитку світу, трансформаційно-модернізаційних змін зазнають традиційні форми соціальної організації, на зміну яким приходять глобальне суспільство, глобальне інформаційне суспільство, глобальне масове суспільство, мережеве суспільство (суспільство мережевих структур) та суспільство глобального ризику. В умовах глобалізації кардинально змінюється місце, роль та функції національної держави, на зміну якої приходять глобальна держава в особі транснаціональних корпорацій” [7].

Надзвичайно важливим є і вплив на соціо-економічні проблеми держави та шляхи їхнього вирішення міжнародними формуваннями (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Всесвітня торгівельна організація, Міжнародна торгівельна організація, Програма ООН по навколишньому середовищу, Програма розвитку ООН тощо). Доцільно зробити акцент на тому, що перші три установи можна вважати головними, які керують глобалізацією у світі, оскільки саме вони є держателями головного стимулу глобалізації – грошей. Міжнародні союзи, як Європейський Союз, що за своєю правовою основою є квазідержавою, мають сильний вплив на зміст національного вироблення державної політики, оскільки національний порядок денний має відповідати світовому. Говорячи про світовий порядок денний, ми маємо на увазі ідеї та перспективи, вироблені головними державами-гравцями міжнародної арени.

При цьому країни, що розвиваються, особливо уразливі для глобальних подій і дій насамперед тому, що перебувають у залежності від фінансової та технічної допомоги міжнародного співтовариства. У цьому сенсі можна говорити про те, що національна політика блокується глобальною. Кордони політичної системи більше не є непроникними для зовнішніх тисків та впливів. Державна політика на сучасному етапі твориться не зсередини держави назовні, а навпаки, у світовій системі із подальшим впливом на національні політичні системи. Внаслідок зазначеного міжнародне товариство наділене

додатковою роллю впливу на національну політику держав. Фактично виробники політики в кожній державі поширюють політичний напрямок, сформульований міжнародним економічним циклом розвитку.

В умовах глобалізації формуються міждержавні організації, які виступають як відносно самостійні центри прийняття рішень. Створюючи подібні інтернаціональні інститути, держави наділяють їх особливими владними функціями, делегуючи частину своїх повноважень. Стаючи членом низки міжнародних організацій, вони обмежують свій суверенітет. Сучасна держава, підписуючи певні міжнародні угоди, бере на себе численні зобов'язання, які, зрештою, змінюють як окремі суспільні та державні інститути, так і всю систему публічного управління, сукупність державних політик відповідно до певних міжнародних стандартів [8].

Також ми можемо констатувати те, що чим сильніший вплив транснаціональних корпорацій та міжнародних організацій, тим менше реалізується потенціал національних виробників політики до формулювання власних питань порядку денного. За своєю сутністю національні питання, такі як соціальне забезпечення, навколишнє середовище, наркотики і торгівля, вже стали глобальними питаннями, які можуть вирішуватись лише у кооперації з міжнародним співтовариством як регулятором з політичного боку та транснаціональними корпораціями як економічно зацікавленими гравцями. Так, глобалізація здійснює сильний вплив насамперед на формування порядку денного наступних галузей.

1. Навколишнє природне середовище. Питання навколишнього природного середовища стали глобальними починаючи з 80-х рр. ХХ ст. Екологічна проблема все більше проникає в інші політичні питання, такі як міжнародна безпека і світова торгівля. Ми бачимо, що через зростаючий глобальний екологічний стрес, постійний тиск на національні політики, екологічні питання вирішуються на рівні взаємодії між державами, так званого "глобального екологічного режиму".

2. Бідність і зростання населення. Світова спільнота стикається з проблемою серйозного зростання населення в бідних державах. Незважаючи на зниження рівня бідності, кількість бідних людей зростає значною мірою через зростання населення у країнах, що розвиваються, а також нерівномірний розвиток і підвищення концентрації багатства.

Бідність і зростання населення на сучасному етапі стали глобальними проблемами. Нові стратегії Світового Банку пропонують, наприклад, тристоронній підхід до боротьби з бідністю, спрямований на розширення можливостей для людей, полегшуючи їхні можливості і підвищення їхньої безпеки [9]. Виробники політики та екологи значною мірою погодили, що завдання щодо скорочення бідності та зростання чисельності населення тісно пов'язані між собою і взаємно підсилюють один одного. Політичний порядок денний на глобальному рівні на сьогодні уповільнює збільшення чисельності населення і реалізує боротьбу з бідністю.

3. Торгівля та промисловість. Зміни в промисловості відбулися як наслідок глобальних змін і зрушень. Основними джерелами глобального зсуву є транснаціональні корпорації, які організують виробництво в світовому масштабі і потребують політики, що забезпечуватиме високоефективні технології транспорту, зв'язку та виробництва.

Завданням національної політики є формулювання політики, яка допоможе створити сприятливий бізнес-клімат. Глобальна промисловість взаємодіє з національними політичними процесами, а отже, національна політика опиняється під все більшим впливом заходів та подій, що відбуваються далеко від національного контексту.

4. *Тероризм.* Тероризм є ще однією глобальною проблемою, яка поширюється все швидше. У ХХ ст. було багато воєн, зокрема дві світові війни, але перше десятиліття ХХІ ст. показало зовсім інший сценарій – діяльність груп людей з метою нанесення ударів по нації-державі.

Одним із глобалізаційних викликів національної безпеки є глобальний тероризм, що виступає одним із факторів геополітичного реструктурування світу, який підтверджує небажання перемовин, діалогу та компромісу в налагоджуванні міждержавних відносин. Основними суб'єктами реалізації глобального тероризму стають так звані “мережі субдержавних злочинців”, “неурядові організації насилля”. Протистояти йому надзвичайно складно, оскільки в умовах глобалізації такі національні інститути (армія, поліція, служби безпеки та розвідки, міністерства закордонних справ), які б мали гарантувати безпеку своїх громадян та відповідний рівень захисту від терористичних акцій, виявляються бездієвими [10]. Така ситуація викликає необхідність глобального співробітництва щодо боротьби з глобальним тероризмом, для чого ще у вересні 2006 р., Генеральна Асамблея ООН прийняла Глобальну Стратегію по боротьбі з тероризмом. Потім, у період листопад 2010 р. – травень 2012 р. було створено *Цільову групу* з імплементації *Контртерористичної стратегії* ООН. На сьогодні країни більше, ніж у будь-який інший час, дійшли висновку, що вони не можуть стояти поодиночі і самостійно боротися з цим явищем.

Враховуючи зазначене, можна констатувати, що під впливом глобалізації політичний порядок денний стає глобальним і може формуватись лише при врахуванні інтересів світової спільноти, проте реалізація порядку денного залишається національною. Таким чином, існує новий вид співпраці між транснаціональними компаніями і національними та світовою економікою. Глобальні питання взаємодіють із національними, які, своєю чергою, взаємодіють з місцевими. Глобалізація стверджує, що ці шари стають ще більш інтерактивним і взаємопроникаючими, і що відбувається новий вид вироблення політики.

Вироблення політики, стратегії і тактики економічного й соціального розвитку залишаються в компетенції національних органів публічного управління і є предметом державних політик та професійної діяльності публічних службовців. Водночас національна держава змушена адаптуватися до мінливих умов його функціонування. Об'єктивний, хоча і суперечливий, процес формування єдиної світової економіки видозмінює сукупність державних політик, інструменти та методи державного регулювання життя [11].

Так, під впливом Світового банку і Європейського Союзу, країни, що розвиваються, свого часу вжили заходів щодо суттєвої лібералізації регулювання торгівлі, шляхом зняття обмежень у торгівлі, зниження зборів, приватизації державних підприємств тощо. При цьому потрібно нагадати, що при тому, що західні країни змушують бідні держави усувати торговельні бар'єри, самі їх зберігають, перешкоджаючи країнам, що розвиваються, експортувати свою сільськогосподарську продукцію, таким чином позбавляють їх необхідних експортних доходів [12]. І тут ми бачимо негативний вплив глобалізації, адже провідні гравці, про яких йшлося на початку статті, ефективно користуються своїм капіталом з метою його збільшення за допомогою трансформації внутрішньої політики держав, що розвиваються та потребують капіталовкладень ззовні. Досліджуючи вплив глобалізації на порядок денний політики, доцільно вказати головні детермінанти впливу, якими є: транснаціональні корпорації, міжнародні організації, зростаюча економічна інтеграція та медіа.

Наслідки впливу глобалізації проявляються у тому, що виробники політики повинні розглядати і формувати порядок денний виходячи з визначення проблем у глобальному контексті. Юридичним механізмом узгодження формування національного порядку денного в глобальній світовій площині є укладення відповідних міжнародних договорів, які після ратифікації стають частиною внутрішнього законодавства та є загальнообов'язковими до виконання та мають пріоритет над нормами національного законодавства. Міжнародні договори підтверджують політичну волю держави до вироблення політики в єдиному глобальному напрямку.

На сьогодні в Україні активно відчувається вплив глобалізаційних процесів на формування національного порядку денного за наслідком підписання політичної та економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, у якій визначені основні принципи для зміни законодавства та державної політики України в сфері юстиції, свободи, безпеки, торгівлі, економічного та галузевого співробітництва, фінансового співробітництва та боротьби з шахрайством. Як зазначається на сайті Кабінету Міністрів України, “Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС” [13].

На сьогодні підписання Україною Угоди про асоціацію є проголошенням та засадоформуючим базисом порядку денного України на найближчі десятиліття. Підписання Угоди стало переломним моментом в історії державності України, оскільки курс на євроінтеграцію був підтриманий народом України під час Революції гідності і народ на виконання приписів ст. 5 Конституції України підтвердив, що він є єдиним джерелом влади. Така народна підтримка Угоди про асоціацію означає те, що народ підтримує базові принципи Європейського Союзу і має на меті забезпечити вироблення державної політики, що узгоджується із постулатами, викладеними в зазначеній вище угоді.

Висновки

Під впливом глобалізаційних процесів роль національних політичних процесів стає все більш залежною від зовнішніх факторів, які спричинює потужне транскордонне пересування товарів, послуг, капіталів і робочої сили, розвиток транснаціональних корпорацій та банків та прагнення до формування єдиного ринкового господарства, що відбувається за ініціативи транснаціональних корпорацій, які все більше стають впливовими гравцями у міжнародних відносинах національних урядів.

Юридичним механізмом впливу на формування національного порядку денного є результати діяльності міжнародних організацій та співтовариств, що виявляється в укладенні міжнародних договорів, дотримання яких обмежує національну політику та створює межі для її вироблення. Враховуючи зазначене, в подальших дослідженнях нами буде детальніше проаналізовано юридичний механізм впливу на формування національного порядку денного та актуальні питання для формування політичного порядку денного при врахуванні інтересів світової спільноти.

Література

1. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу [Електронний ресурс] / Р. В. Войтович. — Режим доступу : <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html>.

2. Ковбасюк Ю. В. Державна політика [Текст] : підручник / Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.]. — К. : НАДУ, 2014. — 448 с.
3. Ребкало В. А. Реформування державної політики в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження та впровадження [Текст] : [навч. наук. вид.] / В. А. Ребкало, В. В. Тертичка, В. А. Шахов. — К. ; Львів : НАДУ, 2012. — 352 с.
4. Там само. — 352 с.
5. Там само. — 352 с.
6. Ковбасюк Ю. В. Державна політика... — 448 с.
7. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу...
8. Ковбасюк Ю. В. Державна політика... — 448 с.
9. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар [Текст] / Дж. Стігліц ; пер. з англ. — К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. — 252 с.
10. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу...
11. Ковбасюк Ю. В. Державна політика... — 448 с.
12. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар... — 252 с.
13. Урядовий портал Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.

I. Romanets

THE IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE FORMATION OF THE POLICY AGENDA

In the article, the author analyzes the impact of globalization processes on the formation of the national policy agenda through directions of the world agenda. The transformational role of national political processes under the influence of external factors causing the transboundary movement of goods, services, capital and labor force, the development of transnational corporations and banks, and striving to create a single market economy that is initiated by multinational corporations which become even more influential players in international relations of national governments, is investigated.

Key words: globalization, globalization processes, agenda, policy-making, national policy.